

EDWARD DE BONO este o personalitate de referință în domeniul gândirii creative și inventatorul conceptului de „gândire laterală” și al tehnicii celor „șase pălării gânditoare”. Recunoscut pe plan internațional, învățămintele sale sunt apreciate de guverne, școli și companii de marcă.

Metodele de gândire ale lui de Bono oferă instrumente practice, creative pentru a permite fiecăruia — nu doar celor cu înclinații „artistice” — să fie creativ în mod deliberat. Gândirea creativă poate fi văzută astfel ca o abilitate obișnuită și intenționată, și nu ca un talent misterios. Din punct de vedere cultural, nu a fost dezvoltată gândirea pentru crearea de valori în societate și este timpul să fie tratată mult mai serios. Ca parte a acestei inițiative, Edward de Bono a predat cursuri de gândire în școli, iar metodele sale sunt folosite în mii de instituții de învățământ din întreaga lume.

Edward de Bono este doctor în medicină (Malta), doctor în filozofie (Oxford și Cambridge) și doctor în design (Institutul Regal pentru Tehnologie din Melbourne, Australia) și a urmat un program de master în arte și științe socio-umane (Oxford). A deținut funcții academice la Universitatea din Londra, la Oxford (unde a studiat ca bursier Rhodes), Cambridge și Harvard. A scris peste 80 de cărți traduse în 40 de limbi, în domeniul creativității și al gândirii.

Dintre cărțile sale, Curtea Veche Publishing a mai publicat *Gândirea laterală* (2002, 2007, 2016), *Șase pălării gânditoare* (2005), *Cum să avem o minte armonioasă* (2007, 2012), *Șase medalii ale valorii* (2007, 2012), *Cursul de gândire al lui Edward de Bono* (2007), *Creativitatea serioasă* (2012).

EDWARD DE BONO

GÂNDIREA PARALELĂ

DE LA GÂNDIREA SOCRATICĂ
LA GÂNDIREA LUI DE BONO

Traducere din engleză de
MARIUS CRISTIAN TUDOSĂ

Respect pentru oameni și cărți

- S. și argumentul inductiv, 32, 33, 85
 - S. și apropiații săi au disprețuit știința, 88
 - S. și binele/scopul, 93
 - S. și critica, 39, 43–44, 47
 - S. și cunoașterea ca reamintire, 85–86, 211
 - S. și întrebările, 101–103, 104, 105, 108, 110
 - S. și moartea, 25, 27, 55
 - S. și oracolul din Delphi, 33
 - S. și polemica adversativă, 52, 55
 - S. și pluralismul, 81
 - S. și relativismul, 93, 128
 - S. și sofistii, 23, 25, 38, 47, 86, 87, 182, 187, 188, 247, 313
 - sofiști: 19, 22, 23, 25, 31, 47, 53, 84, 87, 93, 140, 147, 151, 185, 188, 270, 275, 313
 - s. ofereau învățături cu privire la arta persuasiunii, 14*n*, 19, 20, 23, 25, 53, 84, 247
 - s. percepeau taxe pentru învățăturile lor, 22, 53
 - s. erau „străini“, 22, 267
 - s. din management, 268
 - s. credeau în adevărul percepțional, 23, 24, 84, 92, 113
 - s. și Platon, 29, 31, 188
 - s. și preferința lor pentru termeni precum „mai bun“ sau „mai rău“ în detrimentul celui de „adevăr“, 94, 128
 - Sowetan (publicație), 58
 - Sparta, 19, 21
 - spectru, 7, 46, 66, 198, 201, 221, 364, 306, 308, 310, 311
 - stratal, 280
 - suflet, 55, 85–86, 89, 119, 211
 - suprapunerea, 7, 8, 49, 120, 130, 202, 253, 268, 280, 283, 284–290, 306, 308, 312
- Ș**
- șase pălării, metoda celor, 58–69, 130, 153, 198, 214, 232, 256, 257, 286, 301, 303, 306, 316, 321, 323
 - Șase pălării gânditoare (de Bono), 68*n*, 289
 - ședințe scurtate/metoda celor șase pălării și scurtarea ședințelor, 58, 65
 - știință, 11, 18, 26, 31, 34, 38, 40, 62, 87, 88, 95, 97, 113, 114, 120, 121, 124, 125, 138, 170, 182, 189, 194, 219, 250, 260, 261, 280, 309, 314, 315
- T**
- testarea ideilor, 121, 306
 - Thatcher, Margaret, 76
 - Trasimac, 18, 31
 - Treizeci de Tirani, regimul celor, 19
- U**
- universități, 2, 73, 108, 160, 173, 317
 - umaniștii, 317
- V**
- valoare, 64, 90, 95, 97, 114, 169–171, 173
 - proiectarea unei căi de urmat și v., 238, 267–274
 - adevăr și v., 267–277
- W**
- Water Logic (de Bono), 164*n*, 174*n*, 193*n*, 233*n*, 282*n*, 289
 - Wittgenstein, Ludwig, 24
- X**
- Xenofon, 27

Cuprins

Prefață	5
Capitolul 1 Undița nepotrivită	10
Capitolul 2 Ordinea din haos	14
Capitolul 3 Ordinea	17
Capitolul 4 Scepticii	22
Capitolul 5 Metoda socratică	27
Capitolul 6 Cum funcționează metoda socratică	31
Capitolul 7 Căutarea	40
Capitolul 8 Critica și eliminarea „neadevărului“	42
Capitolul 9 Polemica adversativă, argumentația și dezbaterea	50
Capitolul 10 Gândirea paralelă	57
Capitolul 11 Rezolvarea problemei	70
Capitolul 12 Evoluția ideilor	75
Capitolul 13 Căutarea adevărului	83
Capitolul 14 Adevărul	91
Capitolul 15 Întrebările	101
Capitolul 16 Definiții, cutii ale judecății, categorii și generalizări	112
Capitolul 17 Valoarea cutiilor	122
Capitolul 18 Problema lui „este“	126

Capitolul 19	Tirania judecării	133
Capitolul 20	Posibilitate vs certitudine	139
Capitolul 21	Explorare vs judecată	145
Capitolul 22	Proiectare vs analiză	157
Capitolul 23	Informații vs idei	167
Capitolul 24	Deplasare vs judecată	174
Capitolul 25	A crea vs a descoperi	182
Capitolul 26	Lumea interioară vs lumea exterioară	187
Capitolul 27	Alternativele	197
Capitolul 28	Paralelele	204
Capitolul 29	Posibilitățile	218
Capitolul 30	Proiectarea unei căi de urmat	229
Capitolul 31	Înțelepciune vs istețime	247
Capitolul 32	Dialectică vs posibilități paralele	254
Capitolul 33	Acțiune vs descriere	259
Capitolul 34	Valoare vs adevăr	267
Capitolul 35	Logica apei și gândirea paralelă	278
Capitolul 36	Suprapunerea	284
Capitolul 37	Schimbare vs stabilitate	291
Capitolul 38	Noi mecanisme ale limbajului	297
Rezumatul 1:	Gândirea paralelă vs gândirea occidentală	304
Rezumatul 2:	Eșecul gândirii occidentale	313
Epilog		320
Indice		325

CAPITOLUL 1

Undița nepotrivită

AI IEȘIT VREODATĂ la pescuit luând cu tine momeala nepotrivită și undița nepotrivită?

Dacă știi că ai momeala și undița nepotrivite, atunci ești frustrat știind în permanență că te-ai fi putut descurca mai bine decât o faci în situația de față. Îți spui: „Dacă aș fi adus cu mine echipamentul corespunzător, lucrurile ar fi fost mult mai ușoare, iar reușitele, cu mult mai mari.“

Dar dacă nu îți dai seama că momeala și undița pe care le ai asupra ta sunt nepotrivite? Pentru tine ar părea pur și simplu că pescuitul este cu adevărat dificil în acel loc sau în acea perioadă. Nu te-ai gândi să dai vina pe echipamentul tău. Să presupunem că nu ești conștient de vreun echipament alternativ. Momeala și undița pe care le ai asupra ta sunt singurele disponibile. Toată lumea le folosește. Toată lumea consideră că pescuitul pare a fi greu. Acesta este un lucru acceptat. De ce te-ai aștepta să vină cineva și să-ți sugereze folosirea unor momeli și a unor scule diferite? În cel mai bun caz, te învinovățești pe tine însuși spunându-ți că abilitățile tale cu privire la folosirea momelii și a undiței standard nu sunt atât de dezvoltate pe cât ar fi trebuit să fie. Dacă ai fi în situația de a te plânge cuiva în legătură cu dificultatea de a prinde pește, ți s-ar spune să pescuiești

„corespunzător“ și să-ți dezvolti abilitățile în folosirea echipamentului standard.

Să presupunem, bunăoară, că „echipamentul gândirii“ de care dispunem este standard și singurul de care știm. Dacă nu „prindem suficient pește“, atunci trebuie să dezvoltăm noi abilități în utilizarea acestui echipament standard. Putem concepe, totuși, că ar putea exista un „echipament mai bun“? Putem concepe că metodele noastre standard, tradiționale de gândire nu sunt singurele disponibile și că poate nu sunt nici cele mai adecvate? Echipamentul pentru pescuit s-a îmbunătățit considerabil de-a lungul timpului. Oare echipamentul gândirii noastre s-a perfecționat și el sau încă suntem mândri că folosim echipamentul conceput acum 2 500 de ani?

Putem adopta un punct de vedere autosuficient, declarând că metodele noastre de gândire sunt destul de bune, întrucât am făcut progrese considerabile în știință și în tehnologie și am ridicat nivelul de trai al unei părți a populației lumii. De asemenea, comportamentul și valorile noastre sunt considerabil mai puțin „barbare“ decât erau înainte. Multe țări au abolit pedeapsa cu moartea, iar câteva aproape că au eradicat fumatul.

Ne putem mulțumi cu afirmația că sărăcia, poluarea, războaiele locale și haosul local reprezintă rezultatul inevitabil al schimbării și al naturii umane. Astfel de lucruri se vor întâmpla întotdeauna, iar noi devenim din ce în ce mai competenți în a le face față, la fel cum am devenit mai conștiincioși cu privire la ecologie. O astfel de perspectivă nu e foarte greșită și mai are și meritul de a se apăra în mod viguros și eficient.

În cazul în care avem, totuși, dubii cu privire la această autosuficiență (a-ți pune la îndoială autosuficiența

Respect pentru oameni și cărți

reprezintă un oximoron clasic), ne-am putea pune trei întrebări posibile:

1. Este posibil ca unele dintre problemele cu care ne confruntăm să fie, de fapt, cauzate de obiceiuri de gândire inadecvate?
2. Este posibil ca dificultatea și, uneori, inabilitatea noastră de a realiza lucrurile corect să reprezinte consecința unor metode de gândire inadecvate?
3. Este posibil ca o gândire mai bună să determine o mai bună realizare a lucrurilor?

În acest punct, analogia cu pescarul nu mai stă în picioare. Mulți pescari ar fi nerăbdători să încerce o nouă undiță și o nouă momeală. Acest lucru nu este valabil și în cazul gândirii, unde suntem legați și cufundați în habitudinile gândirii tradiționale.

Este posibil ca dificultatea și, uneori, inabilitatea noastră de a realiza lucrurile corect să reprezinte consecința unor metode de gândire inadecvate?

În vremuri mai curând de schimbare rapidă, există, probabil, o mai mare nevoie de o gândire care este mai constructivă, mai creativă și mai eficientă. Această nevoie se aplică, evident, problemelor de nivel global, dar, de asemenea, este valabilă și în cazul problemelor care preocupă națiuni, comunități, familii și pe noi înșine. Pacea mondială este un obiectiv foarte valoros, dar la fel este și pacea personală.

Modelul standard al gândirii tradiționale occidentale a fost stabilit de către faimosul Grup al Celor Trei Greci: Socrate, Platon și Aristotel. Contribuția acestora a fost uluitoare, însă acum poate că ar fi cazul să trecem mai departe. E posibil ca modul tradițional de gândire, stabilit

de Grupul celor Trei, să nu fie pe deplin adecvat pentru a face față cerințelor complexității crescânde a unei lumi care se află într-o schimbare rapidă. Pe parcursul acestei cărți, am intenția de a examina caracterul adecvat al obiceiurilor noastre „sfinte“ de gândire. Scopul cărții nu este acela de a critica pur și simplu, ceea ce ar fi un exercițiu facil al intelectului, ci acela de a sugera alternative acolo unde metodele tradiționale par a fi inadecvate.

CAPITOLUL 2

Ordinea din haos

FIGURA 1 înfățișează un ansamblu aleatoriu de puncte, care sunt, probabil, suficient de mari cât să le putem numi pete de cerneală.

Poți lua în considerare fiecare pată de cerneală în parte sau poți începe să grupezi aceste pete. Poți strânge laolaltă pete care par a forma grupuri de vecinătate sau poți avea în minte un număr formal pentru un anumit grup, ca mai apoi să încerci să stabilești moduri de a grupa petele în număr de câte trei sau patru.

Poți să ordonezi petele după bunul plac. E o chestiune de percepție și de alegere personală. Percepția reprezintă întotdeauna o chestiune de alegere, chiar dacă alegerea ne-a fost determinată de experiență sau de educație, ori de o emoție de moment. Marele sofist¹ Protagoras a fost un adept al percepției. El susținea că lumea este așa cum alege fiecare să fie. Faimoasa sa zicală, „omul este măsura tuturor lucrurilor“, exprima această concepție a versiunilor individuale de adevăr. Toate percepțiile sunt la fel de adevărate. Dumnezeu există pentru cei care doresc să creadă în existența lui Dumnezeu.

1. În Grecia Antică, în perioada clasică, sofistii erau profesori plătiți pentru cunoștințele de filozofie, retorică și tehnică a persuasiunii predate.

Evident, această concepție exagerată a adevărului personal era una haotică și generatoare de confuzie, putând fi manipulată de către maeștrii iscusiți ai retoricii, care ofereau, contra cost, învățături despre „cum să convingi“ și metode prin care poți schimba punctul de vedere al cuiva.

Mai apoi, și-au făcut apariția Socrate și Platon și au creat ordine din haos, făcând adevărul să fie „absolut“.



Figura 1

	A	B	C	D	E
1					
2					
3					
4					
5					

Figura 2

Respect pentru oameni și cărți

Să privim acum Figura 2. Disponerea grilei înseamnă că fiecare pată are acum o poziție fixă și un nume. O pată devine acum A2 sau C4. Chiar dacă vom alege, din când în când, să organizăm diferit petele, acum există un „adevăr“ care stă la baza deciziilor noastre.

Momentan, nu trebuie să ne facem griji dacă ordinea a fost impusă în starea de haos sau dacă aceasta a fost descoperită în starea de haos. Important este că acum avem ordine.

Socrate și, după el, Platon au creat ordine din haos, făcând adevărul să fie „absolut“.

CAPITOLUL 3

Ordinea

PLATON ESTE CONSIDERAT, pe bună dreptate, părintele gândirii occidentale. Acesta a oferit civilizației o metodă puternică de gândire.

Platon a fost un fascist întru totul. Însă, a fost și un tip de treabă, bine intenționat, care nu a urmărit obținerea puterii pentru el însuși, așa că nu ar trebui să sugerăm anumite lucruri.

Nu este surprinzător că gândirea occidentală a fost fascistă în natura sa intrinsecă, prin regulile sale rigide, judecățile dure, includerea și excluderea, cutiile și judecățile sale categoriale și înaltul grad de justțe cu care operează.

În *Republica* sa, Platon sugerează că societatea trebuie condusă de o clasă specială, numită „gardieni“. La origine, aceștia sunt soldați, care mai apoi preiau puterea asupra Statului. La rândul lor, gardienii sunt divizați în „conducători“, care iau deciziile politice, și în „ajutoare“ (trupele de ordine etc.), care aplică politicile Statului. În orice caz, oamenii obișnuiți nu au niciun cuvânt de spus în fața celor care conduc statul — însă, nu-i așa, conducătorii iluminați au fost educați în mod corespunzător pentru a avea grijă de interesele oamenilor obișnuiți.

Respect pentru oameni și cărți

Gardienii reprezintă un soi de castă ereditară, care a fost crescută într-un spirit strict științific, la fel cum sunt crescuți cei mai buni cai de curse sau cum și-au propus germanii să producă o rasă ariană pură. Familiile și averile personale reprezintă desfătări ce se impun a fi abolite. Trebuie să existe maternități ale Statului pentru creșterea copiilor, astfel încât femeile să poată fi eliberate de sclavia muncilor domestice.

Pe primul loc se află Statul, iar oamenii sunt nevoiți să satisfacă interesele și nevoile acestuia. Se impune o cenzură în domeniul artelor și în materialul folosit în educație. Nu va fi permis nimic din ce ar putea amenința Statul. Întregul scop al educației este acela de a produce o elită restrânsă de gardieni. Reproducerea va fi aranjată prin intermediul unor festivități matrimoniale speciale.

Nu este surprinzător că una dintre năzuințele oficiale ale partidului nazist din Germania a fost aceea de „a produce Gardieni ai celor mai înalte idealuri platonice“. Nu este surprinzător nici faptul că există ecouri puternice ale filozofiei platonice în concepția lui Marx asupra Statului și a Guvernului. Așa cum a observat Sir Karl Popper, „criteriul moralității este interesul Statului. Moralitatea nu este nimic altceva decât igienă politică“.

În dialogul *Gorgias*, Platon aduce în prim-plan figura unui fascist, genul de „băiat bătăuș“, care consideră că puterea reprezintă în același timp corectitudine, iar cei care sunt mai buni și mai puternici decât restul ar trebui să conducă Statul. În *Republica*, Trasimac susține că moralitatea reprezintă numai interesul personal al celui „puternic“. Ambele personaje din aceste dialoguri sunt prezentate doar pentru a le fi respinse punctele de vedere. Platon nu susținea fascismul de tipul „băiatului bătăuș“ și era împotriva supremației celor bogați. Ceea ce Platon considera că un conducător trebuie să aibă este competența.

Critias era vărul mamei lui Platon, Perictione. După înfrângerea Atenei de către Sparta, în anul 404 î.H., a fost înființată o comisie de treizeci de oameni pentru a stabili o nouă Constituție. În scurt timp, această comisie va deveni cunoscută sub numele de „Cei Treizeci de Tirani“, care își vor exercita puterea pentru a-și satisface scopurile personale. Deși Critias era unul dintre Cei Treizeci de Tirani, se pare că Platon nu l-a criticat niciodată.

Gândirea occidentală este într-un totu fascistă, în rigurozitatea justeții sale și prin certitudinea sa.

Atât Platon, cât și Critias considerau că democrația necontrolată duce la distrugerea Statului — așa cum, într-adevăr, s-a întâmplat în cazul Atenei. Democrația din Atena era mai degrabă diferită de democrația zilelor noastre. Femeile, sclavii și oamenii născuți în alte polisuri nu aveau drept de vot. Toți ceilalți oameni se întruneau în senat pentru a vota diferite chestiuni. Votul era direct; nu existau reprezentanți intermediari. Platon considera, însă, că acest lucru este periculos, deoarece păreri și concepțiile oamenilor puteau fi manipulate cu ușurință — la fel cum există și astăzi temeri cu privire la faptul că o abilitate și profesioniștii campanie electorală ar putea controla rezultatul voturilor.

În aceeași perioadă, sofistii deschideau școli de retorică, care aveau exact scopul de a dezvolta tehnici de persuasiune și care susțineau că, prin intermediul unor astfel de tehnici, „cel mai slab argument putea deveni cel mai puternic argument“. Sofistii erau, de asemenea, relativiști și sceptici. Aceștia credeau în oportunist și în predominanța percepțiilor de moment.